

Samrådsredogörelse

Detaljplan för del av Norra Djurgårdsstaden, Gasverket Västra m.m. (del av Hjorthagen 1:3 m.fl) i stadsdelen Hjorthagen, S-Dp 2011-17188

Innehåll

Sammanfattning	1
Bakgrund	3
Förslagets syfte och huvuddrag	3
Hur samrådet bedrivits	3
Inkomna synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstagande.....	3
Sammanfattning ämnesvis.....	4
Sammanfattning av varje inkommen skrivelse.....	12
Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande	27
Föreslagna förändringar.....	28

Sammanfattning

Detaljplanens huvudsyfte är att möjliggöra ett bevarande samt en utveckling av del av de befintliga byggnaderna och utomhusmiljöerna inom Gasverket. Planförslaget möjliggör att den aktuella delen av Gasverket fylls med nya verksamheter och öppnas upp för allmänheten i enlighet med stadens framtidsbild *Från stängd industri till öppen stad*. I planområdet ingår tre gasklockor och sex befintliga byggnader inom Gasverket samt två befintliga byggnader intill idrottsplatsen. Fyra nya byggnader föreslås.

Detaljplanen möjliggör ny användning i befintliga och i nya byggnader. I planförslaget ryms en skola för 900 elever, förskola för ca 75 barn, idrottshall med fullstor bollplan, spårvägmuseum, internationell gästspelsscen för 750 – 2000 besökare samt centrumändamål anpassat till byggnadernas kulturhistoriska värden. Gasverksvägens sträckning ändras och en byggnad rivs. De befintliga konstgräsplanerna på Hjorthagens IP ingår också i planområdet där syftet är att bekräfta pågående användning och möjliggöra för ett säsongvis uppsatt tält.

Planförslaget sändes ut på samråd 2014-05-20 – 2014-07-01. Under samrådet har 26 yttranden inkommit. Flera remissinstanser är positiva till att gasverksområdet öppnas upp för allmänheten och fylls med nya verksamheter, yttrandena visar dock på delade meningar om hur detta föreslås genomföras. Några remissinstanser tycker generellt sett att det är ett bra samrådsförslag medan andra anser att utvecklingen sker för mycket på bekostnad av de kulturhistoriska värdena. Avseende de kulturhistoriska värdena berör samrådssvaren framför allt inlastningen till gasklocka 2, där remissinstanserna förordar det underjordiska alternativet, samt de nya byggnaderna för skola som anses för dominerande. Kontoret har jobbat aktivt med avvägningar mellan ett bevarande av de kulturhistoriska värdena och att tillskapa funktionsanpassade lokaler för nya verksamheter som kan fylla Gasverket med nytt liv. Kontoret anser att planförslaget innebär en väl avvägd kompromiss mellan de olika intressena men att det finns en rad frågor kvar att studera vidare för att ytterligare minska de negativa konsekvenserna, se nedan. De största frågorna rör påverkan på kulturmiljövärden kopplat till skola och scen.

Andra större frågor som lyfts i samrådssvaren gäller skolgårdens yta, Gasverksvägens nya dragning och hur stor del av vägen som ingår i planområdet, hur cykelbanor placeras och utformas, att den ekologiska spridningszonen försvagas samt hur föroreningar i mark och byggnader hanteras liksom risksituationen från naftalagret.

Med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet kommer en rad frågor att studeras vidare i det fortsatta planarbetet. De största är:

- Gasklocka 2. Interiören ska studeras vidare liksom ytinlastningen med avseende på trafiksäkerhet och gestaltning. Det ska också tydliggöras hur genomförandekonomin för en underjordisk inlastning ser ut, eftersom det är det enda argumentet mot en sådan lösning.
- Nya skolbyggnader. Ses över med syfte att ta mindre visuellt fokus bland annat i stråket längs idrottsplatsen.
- Ekologiska spridningssamband. Hur ett sammanhängande grönt stråk längs med Gasverksvägen kan skapas, ska studeras.
- Föroreningar i mark. Planhandlingarna ska kompletteras med beskrivning kring överenskommen praxis.
- Föroreningar i byggnader. Hur föroreningar åtgärdas ska studeras vidare.
- Naftalagren. En mer omfattande riskanalys ska tas fram.

Kontoret föreslår att förslaget ändras på en rad punkter, de största är:

- Planområdet utökas för att innefatta hela Gasverksvägen fram till Rådjursstigen för att möjliggöra en utbyggnad i en etapp.
- skyddsbestämmelserna för gasklocka 2 revideras för att möjliggöra ett nytt innertak.

Andra viktiga frågor i den fortsatta processen är att

- hus 15, 16 (nya markententeriet) förses med skyddsbestämmelser i nästa detaljplan för Gasverket Östra.
- avstämning med länsstyrelsen ska ske avseende vidareutvecklingen av planförslaget.

Stadsbyggnadskontoret bedömer att revideringarna innebär en lämplig avvägning mellan olika intressen och att de inkomna synpunkterna kan hanteras och vidarestuderas i det fortsatta arbetet.

Bakgrund

Förslagets syfte och huvuddrag

Stadens vision för hela Gasverket är att området både ska bidra till ett väl fungerande vardagsliv för boende och arbetande i Hjorthagen, med service, omsorg, skola och mötesplatser för alla samt vara ett av Stockholms självklara besöksmål. Gasverket ska vara en spännande miljö med högklassig kultur, intressanta verksamheter och historiska vingslag.

Detaljplanens huvudsyfte är att möjliggöra ett bevarande samt en utveckling av del av de befintliga byggnaderna och utomhusmiljöerna inom Gasverket. Planförslaget möjliggör att den aktuella delen av Gasverket fylls med nya verksamheter och öppnas upp för allmänheten i enlighet med stadens framtidsbild *Från stängd industri till öppen stad* (Stadsbyggnadskontoret, 2012). I planområdet ingår tre gasklockor och sex befintliga byggnader inom Gasverket samt två befintliga byggnader intill idrottsplatsen. Fyra nya byggnader föreslås.

Detaljplanen möjliggör ny användning i befintliga och i nya byggnader. I planförslaget ryms en skola för 900 elever, förskola för ca 75 barn, idrottshall med fullstor bollplan, spårvägmuseum, internationell gästspelsscen för 750 – 2000 besökare samt centrumändamål anpassat till byggnadernas kulturhistoriska värden. Gasverksvägens sträckning ändras och en byggnad rivs. De befintliga konstgräsplanerna på Hjorthagens IP ingår också i planområdet där syftet är att bekräfta pågående användning och möjliggöra för ett säsongvis uppsatt tält.

Hur samrådet bedrivits

Plansamråd för aktuell detaljplan pågick under perioden 2014-05-20 – 2014-07-01. Information om samrådet skickades ut enligt sändlista till remissinstanser och berörda sakägare enligt fastighetsförteckningen. Samrådsförslaget visades i Tekniska Nämndhuset, på Hjorthagens bibliotek samt på stadsbyggnadskontorets hemsida, www.stockholm.se/detaljplaner. Annons om samråd och samrådsmöte publicerades i lokaltidningen Mitt i Östermalm 2014-05-20 samt i lokaltidningen Östermalmsnytt 2014-05-24. Samrådsmöte hölls söndag 25 maj 2014 i ett tält inne i Gasverket som öppnats upp i samband med öppet hus för hela Norra Djurgårdsstaden. Uppskattningsvis besöktes Gasverket av ca 1000 personer och merparten passerade och/eller besökte samrådstältet under de 3 timmar samrådsmötet pågick. Majoriteten av besökarna var positiva till detaljplanen.

Inkomna synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Nedan redovisas en sammanfattning av de synpunkter som inkom under samrådet. Först en sammanfattning ämnesvis och därefter en sammanfattning av varje inkommen skrivelse. Stadsbyggnadskontorets kommentarer och ställningstagande redovisas i kursiv stil.

Sammanfattning ämnesvis

Kulturmiljö och skyddsbestämmelser

Planområdet ligger inom riksintresseområde för kulturmiljövården, Stockholms innerstad med Djurgården där sjöfarts-, handels- och industristaden utgör ett uttryck för riksintresset.

Länsstyrelsen bedömer inte att det finns skäl att anta att de kommer att pröva kommunens beslut och upphäva detaljplanen, förutsatt att vissa aspekter rörande bland annat kulturmiljön beaktas. De anser i stort att skyddsbestämmelserna är ambitiösa och bra. Begreppet beaktas används ofta återkommande och kan bytas mot bevarande i vissa fall, då detta verkar vara avsikten. Den interiöra volymen i Gasklocka 2 minskas, vilket påverkar karaktären negativt. Tydligare redovisning av takkonstruktionen interiört önskas. Det bör vara större återhållsamhet med öppningar i sockeln på hus 10. Illustrationsmaterialet ska följa skyddsföreskrifterna. Nattbild saknas som visar hur de belysta perforerade tegelskalet ter sig i mörker. Det är lovvärt att den tekniska utrustningen i form av olika slags ledningar och gasregulatorer skyddas i planen. Tveksamma till att hus 28 (f.d. matsal) rivs men anser utifrån det arbete som gjorts att en rivning kan accepteras förutsatt att den yngre matsalsbyggnaden (hus 15, 16) bevaras och förses med skyddsbestämmelser i kommande detaljplan. *Kulturnämnden* anser att skyddsbestämmelserna behöver bearbetas ytterligare för att på sikt säkerställa byggnadernas kulturhistoriska värden. Skyddsbestämmelser för marken bör utökas med en högre detaljeringsgrad och omfatta hela markområdet.

Kulturnämnden, *Djurgårdens hembygdsförening* och *Samfundet S:t Erik* avstyrker planförslaget och önskar en omarbetning av förslaget norr om Gasverksvägen på ett sätt som anstår ett kulturhistoriskt ytterst värdefullt område, ett arkitektur- och industrihistoriskt område av världsklass. Terrängen vid skolan skulle omskapas på ett oacceptabelt sätt, främst p.g.a. hus G. Hus 28, den gamla matsalsbyggnaden får inte rivas. Nya byggnader måste placeras så att ett respektavstånd till industrimiljön inklusive dess markmiljö och rumsbildningar upprätthålls. *Samfundet S:t Erik* finner att planförslaget sammantaget innebär påtaglig skada på riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården, värdekärnan Gasverket.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Kontoret ser mycket positivt på att *länsstyrelsen* inte ser anledning att pröva kommunens framtida beslut att anta detaljplanen. *Stadsbyggnadskontoret* ska se över skyddsbestämmelserna avseende beaktas/bevaras, rörande den yttre miljön samt helt synkronisera illustrationer och planbestämmelser. Interiören i gasklocka 2 ska studeras vidare. Nattbild för skolan ska tas fram. Förslagna nya håltagningar på hus 10 ses över med syfte att minskas i antal. I kommande start-PM och detaljplan för östra delen av Gasverket ska hus 15, 16 förses med skyddsbestämmelser. *Kontoret* ska ha underhandskontakt med stadsmuseet och *länsstyrelsen* avseende vidareutvecklingen av skyddsbestämmelserna.

Kontoret delar inte *Samfundet S:t Eriks* bedömning att planförslaget innebär påtaglig skada på riksintresset och bedömer att *länsstyrelsen* delar den uppfattningen utifrån att de inte finner skäl till att pröva kommunens antagandebeslut. Som framgår i planbeskrivningen ser *kontoret* att

planförslaget innebär en stor förändring av området som för med sig både positiva och negativa konsekvenser. Stadsbyggnadskontoret har gjort en avvägning mellan dessa och bedömer sammanvägt att de positiva konsekvenserna av förslaget överväger.

För kulturmiljön pekar samrådssvaren på den största intressekonflikten som stadsbyggnadskontoret jobbat med fram till samrådet, den mellan bevarande av de kulturhistoriska värdena och att tillskapa funktionsanpassade lokaler och ytor för nya verksamheter som kan fylla Gasverket med nytt liv. Även för kulturmiljön får detaljplanen både positiva och negativa konsekvenser. Förutsatt att förslaget till gasklocka 2 bearbetas bedömer kontoret att detaljplanen innebär ett långsiktigt bevarande av denna del av Gasverket och att stora upplevelsevärden tillskapas. Detaljplanen bedöms innehålla verksamheter som tillför stora värden både för stadsdelen och för Gasverkets nya fas och att förslaget är väl anpassat till de kulturhistoriska värdena, både gällande befintliga byggnader och yttre miljö. Vissa nya volymer ska dock anpassas ytterligare, se nedan under rubriken "De nya skolbyggnaderna, skolgården och förskolegården".

I planbeskrivningen har kontoret redogjort för vikten av att lokalisera en skola inom Gasverket. En skola främjar den sociala integrationen mellan boende i den äldre och den nya bebyggelsen i Hjorthagen. Skolan kommer också levandegöra gasverksområdet både under skolans verksamma timmar och under kvällstid då skolans lokaler kan hyras ut till andra verksamheter och aktiviteter. För skola har flera alternativ studerats och avvägningen handlade till slut om ett bevarande av hus 28 eller att tillskapa funktionella lokaler för en skola. Kontoret står även efter samrådet fast vid sin bedömning att de föreslagna nybyggnationerna är det bästa sammantagna förslaget. Trots att en rivning innebär en förlust ur kulturhistorisk synvinkel ser kontoret att de alternativ som studerats haft större negativa konsekvenser för de kulturhistoriska värdena i och med att torgmiljöer i det mer känsliga kärnområdet i så fall tas i anspråk.

För att skolverksamheten ska fungera är det av stor vikt att man kan röra sig inomhus mellan dess olika delar. Detta möjliggörs genom suterrängbyggnaden som också är ett exempel på effektivt markutnyttjande med skolgårdsyta ovan mark och inomhusyta under mark. Det är också av stor vikt att man kan röra sig utomhus mellan de olika delarna inom gasverksområden och nivåskillnaden som bildas genom suterrängbyggnaden förändrar denna rörelse. Idag tas nivåskillnaden upp av en slänt och i planförslaget sker den via trappa och gångväg, som är säkerställda för allmänhet gångtrafik genom planbestämmelse. I och med detta bedömer kontoret att den fysiska kopplingen mellan nivåerna är säkerställd och att den visuella kopplingen finns kvar, om än i annan form, i och med att suterrängvåningen endast är en våning hög.

Gasklocka 2

Eftersom gasklockorna aldrig var ämnade att nås av någon stor publik eller stora leveranser från fordon, och eftersom gasklocka 2 topografiskt ligger lägre än intilliggande väg (till skillnad från gasklocka 1) är inlastningen till Gasklocka 2 är en besvärlig fråga att lösa. En inlastning ovan mark tar stor del

av Klockparken i anspråk och en bro måste uppföras närmast gasklockan pga topografin. En underjordisk inlastning via gasklocka 1 blir väldigt dyr.

Av kostnadsskäl godtar *fastighetskontoret* en lösning med backande lastfordon till en stor lastport från Gasverksvägen. Det är viktigt att åstadkomma en lösning som uppfyller de krav som kan ställas på personsäkerhet och funktionalitet. *Länsstyrelsen, stadsdelsnämnden, exploateringskontoret, skönhetsrådet, SISAB, Djurgården Lilla Värtans Miljöskyddsförening och Samfundet S:t Erik* förordar en underjordisk inlastning via gasklocka 1. *SISAB* anser att inlastningen till gasklocka 2 är olämpligt placerad invid skolans gård samt mittemot förskolans gård. *Länsstyrelsen* anser att inlastningen bör ses över, det förslag som presenteras skulle leda till negativa konsekvenser för kulturmiljön. *Skönhetsrådet* ser ett behov av ett särskilt gestaltungsprogram för gasklocka 2.

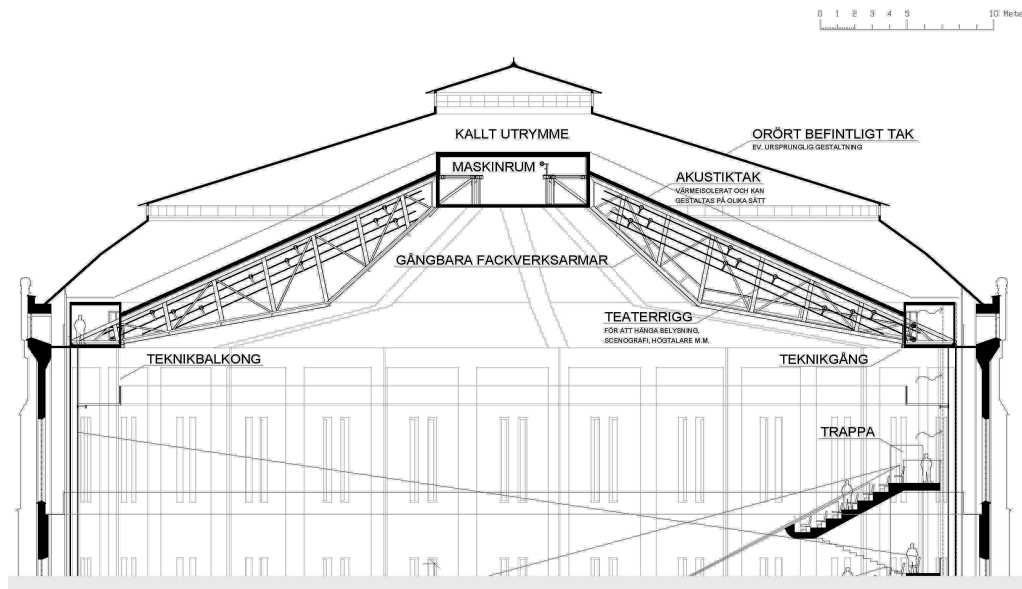
Fastighetskontoret framför att det pågår en diskussion om behovet av undertak eller inte, av akustiska skäl. Detaljplanen bör inte medföra en lösning till ett visst utförande, som kanske i framtiden visar sig mindre bra.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Kontoret ser stora fördelar med det underjordiska alternativet för inlastning men har också förståelse för att genomförande-kostnaderna blir väldigt stora. I det fortsatta arbetet ska det tydliggöras hur genomförandeekonomin för en underjordisk inlastning ser ut, eftersom det är det enda argumentet mot en sådan lösning. Parallellt med detta kommer kontoret att fortsätta studera ytinlastningen med avseende på trafiksäkerhet och gestaltning. Kontoret ser att ytinlastningen får negativa konsekvenser på kulturmiljön, men bedömer att en scenverksamhet bidrar med så många positiva aspekter för Gasverket som helhet att det överväger. Detta är avhängigt att förändringarna i parken och de exteriöra tilläggen på klockan studeras vidare och utformas med högsta möjliga kvalitet. Avseende gestaltungsprogram så kommer gasklocka 2 att ingå i det kvalitetsprogram för gestaltning som tas fram för hela planområdet. Något särskilt gestaltungsprogram för gasklocka 2 kommer kontoret inte att ta fram men kommer att vidarefördela förslaget och diskutera behovet av detta med byggherren (fastighetskontoret).

Stadsbyggnadskontoret har efter samrådet haft ett temamöte med fastighetskontoret och deras projektörer för att behandla frågan om gasklockans interiöra tak. Taket är magnifikt och den gemensamma utgångspunkten har varit att det ska bevaras synligt. Under arbetets gång har konstaterats att det krävs en anseelig mängd absorbenter för att få bra akustik i det runda rummet. Absorbenterna måste finnas i taket. Två alternativ har utretts, det första innebär att absorbenterna läggs mellan takbalkarna vilket innebär att det ursprungliga träribbverket tas bort men balkarna förblir synliga. Dock skulle taket i så fall behöva genomgå omfattande förstärkningsåtgärder då det efter beräkningar av takets konstruktion konstateras att taket idag endast kan bära sin egentunga samt snö- och vindlast. Till detta skulle också krävas utvändig isolering för att klara inomhusklimatet. Sammantaget skulle detta innebära mycket negativa konsekvenser för det befintliga taket både interiört och exteriört. Det andra alternativet som studerats är att bevara det ursprungliga taket orört interiört och bygga ett nytt innertak på egen konstruktion. Positivt är att det nya innertaket kan lösa akustik och inneklimat samt att det

ursprungliga taket bevaras, dock inte synligt. Att det inte kommer vara synligt är negativt för upplevelsen men kontoret bedömer att det inte väger lika tungt som fördelarna. Fastighetskontoret och stadsbyggnadskontoret bedömer gemensamt att det sistnämnda alternativet är det bästa. Detta alternativ innebär att skyddsbestämmelserna måste förändras inför granskningen, skyddsbestämmelserna ska fortfarande ställa krav på ett bevarande av innertaket men att det ska vara synligt utgå.

Sektion av alternativ 2, nytt innertak byggs på egen konstruktion. Av: Arkitekturkompaniet och Kvarnström arkitektkontor

För gasklocka 1 har ingen aktör ännu markanvisats. En utvärderingsprocess pågår och kontoret ser att det även i gasklocka 1 kommer vara problematiskt för kommande verksamhet att bevara hela taket synligt, att bevara en del av innertaket synligt bedöms dock som rimligt. Detta ska studeras vidare och skyddsbestämmelserna revideras utifrån slutsatserna.

De nya skolbyggnaderna, skolgården och förskolegården

Länsstyrelsen, skönhetsrådet och Samfundet S:t Erik anser att föreslagen ny skolbyggnad (hus F) ligger alltför nära/blir alltför dominerande intill Gasklocka 2. Länsstyrelsen anser att de nya skolbyggnaderna kommer att påverka de befintliga byggnaderna och det är angeläget att de inte kommer att dominera i området t ex i blickfången från stråken från Hjorthagen eller från Gasverksvägen. Länsstyrelsen anser att byggnadernas utformning, volymer och maxhöjder måste anpassas till områdets karaktär och styras genom planbestämmelser.

Skönhetsrådet anser att skolgården är för liten i förhållande till antalet barn i skolan, ca 3,65 kvm/barn. Rådet uppmanar SISAB att planera in ytterligare en skola i närområdet så att elevantalet i den nu aktuella skolan kan minskas. Stadsdelsförvaltningen saknar en analys av skolgården ur ett barnperspektiv och känner också en oro för att skolgården inte är tillräckligt stor och efterlyser dessutom gemensamma riktlinjer för staden som stöd i planeringen. Miljö- och hälsoskyddsnämnden menar att utomhusytor angränsande till skolgården såsom aktivitetstorget, idrottshallens tak samt idrottsplanerna bör tillgängliggöras för barnen under skoltid. Detta ska beaktas i det fortsatta planarbete liksom hur

barnens synpunkter på utomhusmiljön som kommit fram genom barnkonsekvensanalysen tillvaratas.

Trafikförvaltningen, trafikkontoret, och miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att bullerskyddande åtgärder krävs för skol- och förskolegård.

Trafikförvaltningen framför hårdast riktlinjer, att ekvivalentnivåer för trafikbuller ska innehålls på hela gårdarna.

Yimby föreslår att skolbyggnaderna placeras direkt mot gatan, och att skolgården placeras bakom skolan. På så sätt ges skolgården och förskolans lekplats ett bättre skydd mot buller, samtidigt som gaturummet blir intressantare och tryggare. Skolbyggnaden kan då flyttas längre ifrån gasverksområdet.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Kontoret ska se över hur de nya skolbyggnaderna kan bearbetas, främst höjdmässigt, för att ta mindre fokus bland annat i stråket längs idrottsplatserna. Även hur fokus kan flyttas beroende på tegelkulör ska undersökas. Kontoret bedömer att volymer och höjder är säkerställda genom den reglering som används på samrådskartan. Utöver denna reglering ska kontoret studera hur utformningen (exempelvis fasadmaterial) mest lämpligt regleras.

Kontoret ska studera möjligheterna att bygga ut Hjorthagens skola i närområdet för att avlasta skolan inom Gasverket.

För att utnyttja ytor så effektivt som möjligt ser kontoret ett behov av att ge en samlad bild över elevers tillgång till utemiljö och inte begränsa diskussionen till att endast handla om kvartersmark för skola. Den yta som benämns övre skolgården är möjlig att fysisk avgränsa så länge en passage över skolgården för allmänheten tryggas, vilket finns med i samrådsförslaget. Gällande den nedre nivån har arbetet till stor del handlat om att hitta en lämplig gräns mellan det som idag benämns nedre skolgården och aktivitetstorget. Kontoret ser att ytan måste fungera både som utemiljö för elever på skolan och för Gasverkets övriga besökares behov. Den största motsättningen i ett sådant samutnyttjande är skolans behov av fysisk avgränsning som står i direkt motsättning till att som besökare kunna röra sig fritt i och genom gasverksområdet. Ytterligare en aspekt är de kulturhistoriska värdena, för att på bästa sätt värna dessa borde området vara helt öppet. Den kompromiss som kontoret landat i är att möjliggöra för en liten nedre skolgård, som går att hägna in utan att hela ytan upplevs avskärmad, och att staden på allmän platsmark gör ett aktivitetstorg anpassat efter skolans behov och som också fungerar för allmänheten.

I underhandskontakt med utbildningsförvaltningen och Sisab har projektet landat i att övre skolgården planeras för yngre barn som har behov av fysisk avgränsning mot omgivningen medan äldre barn kan klara av att vara på den nedre nivån där både skolgård och aktivitetstorg finns till förfogande. Kontoret bedömer att kompromissen möjliggör maximalt utnyttjande av de yttre miljöerna och att utformningen hjälper till att tillgodose skolans behov, även om den inte ligger på deras kvartersmark. Ytterligare ytor som kan användas av skolans elever är idrottshallens tak samt idrotts-planerna. Behovet av yta

för skolgård är som störst i årskurs f-6 då det planeras för 840 elever på skolan. Skolgårdsytan är då ca 3,9 kvm/barn. Om aktivitetstorget räknas in är siffran 5,4 kvm/barn, med ytterligare adderande av spontanidrottsytan är motsvarande yta 7,3 kvm/barn och med idrottsplanerna inräknade in blir ytan 21,5 kvm/barn. För att ytorna på motstående sida Gasverksvägen ska kunna användas är det av största vikt att passagen över Gasverksvägen är trygg. Detta ska belysas i särskilt PM i det fortsatta arbetet. Kontoret ska också uppdatera barnkonsekvens-analysen (BKAn) för att ytterligare belysa konsekvenser av skolgårdens yta i förhållande till elevantalet. I planbeskrivningen alternativt i BKAn ska kontoret belysa hur slutsatser från BKAn har behandlats och tas vidare. Angående generella riktlinjer för skolgårdar så arbetar stadsbyggnadskontoret för närvarande med en vägledning för funktion, innehåll och utformning för skolor där gårdsfrågan sannolikt kommer att belysas, exakt hur detta sker är dock oklart för tillfället.

Inför samrådet beräknades bullernivåer på olika scenarier. Där framkom att 2 m höga bullerplank krävdes för att klara de ekvivalenta riktvärdena på hela gården. Ur stadsbildssynpunkt är sådana plank inte önskvärda men lägre bullerskydd i form av mur eller staket föreslogs och bedöms kunna integreras i miljön på ett bra sätt. En sådan kompromiss innebär att den absolut största delen av gårdarna klarar de ekvivalenta riktvärdena. Konsekvenserna av de olika scenarierna ska tydliggöras i det fortsatta arbetet och utformning av bullerskyddsåtgärderna ska studeras vidare.

Placeringen av nya skolbyggnader har studerats där Yimbys förslag varit ett. Alternativet valdes bort bland annat för att inte tillräcklig inneyta kunde uppnås, att skolbyggnaden skulle skugga skolgården, att volymen skulle hamna väldigt nära gasklocka 5 samt visuellt skärma av gasverksområdet ännu mer än liggande förslag gör. Kontoret står fast vid bedömningen att samrådsförslaget sammantaget är den bästa placeringen för nya skolbyggnader.

Cykelbanor

Trafikkontoret, miljö- och hälsoskyddsnämnden, utbildningsförvaltningen och Yimby framför synpunkter på cykelbanor och cykelparkeringar. Cykelbanor ska vara friliggande, enkelriktade och tillräckligt breda för omkörning och placeras med ordentligt avstånd från trafikerade gator. Cykelparkeringar bör placeras i nära anslutning till målpunkter och ge möjlighet till ramlås. Fler cykelparkeringsplatser behöver anläggas vid idrottsplatsen samt vid Gasklocka 2.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Cykelbanornas placering och bredd har studerats i ett sammanhang större än planområdet. Att cykelbanan planeras dubbelriktad längs med Gasverksvägen är för att ansluta till den dubbelriktade cykelbanan längs med idrottsplanerna. Dubbelriktningen innebär också att cyklister som ska västerut på Bobergsgatan behöver korsa en väg istället för två, som vore fallet vid enkelriktade cykelbanor. Kontoret ska studera vidare var cykelparkeringar placeras med särskilt fokus i Klockparken och intill idrottshallen.

Gator

Djurgårdens Hembygdsförening anser att ändra vägsträckningen för Gasverksvägen nedanför idrottsparken är att förflacka den värdefulla dramatiken i landskapets då vägens kupering minskas.

Exploateringskontoret anser att det är mest rationellt att genomföra hela ombyggnaden av Gasverksvägen fram till Rådjurstigen samtidigt. Därför bör planområdet utvidgas med denna gatumark österut.

Trafikförvaltningen anser att för evenemangstrafik bör av- och påstigningszon studeras och undrar hur angöringstrafiken till byggnaderna vid Bobergsgatan (ej inom planområdet) tar sig ut från fastigheterna där.

Utbildningsförvaltningen önskar flera avlämningsplatser vid skolan/förskolan för föräldrar som skjutsar sina barn för att undvika trafikstockning och undrar hur barn boende norr om den planerade Bobergsgatan tar sig säkert över gatan för att komma till sin skola på södra sidan gatan.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

En omläggning av Gasverksvägen ger en kurva med god sikt till skillnad från idag, en bättre profil anpassad till busstrafik, angöring till gasklocka 5 samt angöring till skolan utan att köra över skolgården. Omläggningen skapar också plats för nya funktioner (ny idrottshall och kompletterande förskolebyggnad). Förskolegården får också bättre förutsättningar storleksmässigt och den får en direkt koppling med naturmark. Sammantaget bedömer kontoret därför att en omläggning är motiverad trots att gatans dramatik minskar.

Stadsbyggnadskontoret föreslår att planområdet utökas för att innefatta hela Gasverksvägen fram till Rådjurstigen för att möjliggöra en utbyggnad i en etapp.

Kontoret ska studera hur på- och avstigning sker för evenemangstrafik. Genom större och mindre mellanrum mellan byggnader samt utformning styrs in- och utfarter mellan Gasverksområdet och Bobergsgatan. Inom nu aktuellt planområdet finns körbar koppling till Bobergsgatan från gasklocka 1 samt intill hus 7. De flesta utfarter ligger således i kommande detaljplan för östra delen av Gasverksområdet där frågan ska studeras vidare.

Stadsbyggnadskontoret bedömer inte att det är i linje med hållbarhetsarbetet att köra barn till skola/förskola med bil. Längs Bobergsgatan finns parkeringsfickor där angöring med bil kan ske. Att upprätta särskilda avlämningsplatser exempelvis inom Gasverket bedöms inte lämpligt eftersom miljön planeras att bli så bilfri som möjligt vilket skapar stora vistelsekvaliteter. Längs Gasverksvägen intill skola, förskola och idrottshall planeras för ett avsmalnadt timglaskörfält för att uppnå största möjliga trafiksäkerhet. Kontoret bedömer sammantaget att vistelsekvaliteter och trafiksäkerhet väger tyngre än att skapa avlämningsplatser för fordon. Angående hur elever kan ta sig till och från skolan, se ovan under rubrik "De nya skolbyggnaderna, skolgården och förskolegården".

Ekologiska spridningszonen

Vid planens genomförande kommer det att ske intrång i naturmark. *Miljö- och hälsoskyddsnämnden* förespråkar att gröna korridorer skapas av sammanhängande växtlighet och att planbeskrivningen tydligare ska redovisa vilken grönkompensation som kommer att ske för intrånget i spridningszonen. *Djurgården Lilla Värtans Miljöskyddsförening* menar att förslaget skadar den viktiga spridningsvägen mellan västra och östra delen av den trädbevuxna Hjorthagsparken. Spridningsvägen med träd och buskar måste planeras in i en bred zon längs med den flyttade Gasverksvägens norra sida.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Kontoret ser möjligheter att skapa ett sammanhängande grönt stråk längs med Gasverksvägen, på idrottshallens gröna tak, på förskolegården, skolgården och i Klockparken (inklusive inlastningsyta till gasklocka 2). I det fortsatta arbetet ska kontoret studera hur växtval och planering av dessa ytor kan stärka spridningssambandet. Förslag till grönkompensation ska redovisas.

Föreningar i mark och byggnader

Länsstyrelsen bedömer att det utifrån redogörelsen i framtiden finns en risk att hälsan kan påverkas negativt för boende och övriga i området. Detaljplanen behöver kompletteras avseende redovisningen av hanteringen av föreningar i mark och i byggnader samt vilka åtgärdsåtgärder som gäller inom planområdet.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Inom projektet Norra Djurgårdsstaden finns stor kompetens rörande markföroreningsfrågor. Planhandlingarna ska kompletteras med beskrivning kring överenskommen praxis. Föreningar i byggnader ska studeras vidare.

Risker

Länsstyrelsen anser inte att naftalagret bör pluggas igen innan saneringen är klar. Hur detta utvecklas behöver följas upp och redovisas i granskningsskedet.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Kontoret ska ta fram en mer omfattande analys gällande naftalagret.

Övrigt

Stadsdelsnämnden anser att det finns anledning att ytterligare se över plangränsorna mellan fastigheterna och parkmarken. Markytorna närmast fastigheternas fasader bör vara kvartersmark så att yttre underhåll av fasaden kan utföras inom fastigheten.

Djurgården Lilla Värtans Miljöskyddsförening föreslår att ett nytt Nobelmuseum bör använda Gasklocka 1 och 2 istället för kajen vid Nybroiken.

Djurgården If Fäktförening upplyser om att flera av de byggnader som finns i gasverksområdet har potential att möta föreningens och stockholmsfäktningens behov.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Det är en viktig principfråga att marken mellan byggnaderna (med undantag för skol- och förskolegård samt idrottsområdet) ska vara tillgänglig för allmänheten. Historiskt sett har staden klarat av att underhålla byggnader som landar direkt i gatumark och kontoret bedömer att detta kommer klaras av även inom Gasverket.

Under våren 2014 fanns möjlighet att inkomma med förslag till användning för gasklocka 1 och hus 7. Än så länge är inlämnade förslag hemliga.

Kontoret kommer att vidareförmäla intresset från fäktningsföreningen till byggherrarna inom gasverksområdet.

Sammanfattning av varje inkommen skrivelse

Nedan sammanfattas respektive yttrande. I planakten kan yttrandena läsas i sin helhet. Merparten av synpunkterna nedan har bemötts under rubrikerna ovan. Där så inte skett bemöter kontoret dessa synpunkter i kursiv stil efter respektive avsändare.

Statliga och regionala myndigheter och förbund

Länsstyrelsen

Med beaktande av frågor avseende kulturmiljön, markföreningar och avveckling av naftalagret, som utvecklas nedan, bedömer Länsstyrelsen utifrån nu kända förutsättningar att det inte finns skäl att anta att Länsstyrelsen kommer att pröva kommunens beslut och upphäva detaljplanen.

Kulturmiljö

Området ligger inom riksintresseområde för kulturmiljövården, Stockholms innerstad med Djurgården där sjöfarts-, handels- och industristaden utgör ett uttryck för riksintresset. Länsstyrelsen hanterar två väckta frågor om byggnadsminnesförklaring av Gasverksområdet.

Skyddsbestämmelser

De skyddsbestämmelser som anges är bra och att de preciseras byggnad för byggnad är bra. Förtydliganden och preciseringar kan dock komma att ske vid en byggnadsminnesförklaring som t ex för skyddet av maskinell utrustning i hus 7.

I skyddsbestämmelserna används återkommande begreppet ”beaktas”. I vissa fall är det otydligt vad som avses och då borde det vara lämpligare att använda begreppet ”bevaras” då det förefaller vara det som avses eller förtydliga hur beaktandet ska gå till.

Inlastningen till Gasklocka 2 bör ses över då den föreslagna utformningen skulle leda till negativa konsekvenser för kulturmiljön.

Den interiöra volymen i Gasklocka 2 minskas av en källarvåning och nya bjälklag i klockans nedre del. Möjligheten att utöka källarvåningen så att gasklockans volym kan upplevas mer ograverat bör utredas. Det är svårt att förstå hur arrangemangen för scenteknik kommer att påverka upplevelsen av

gasklockerummet och dess karaktär. Som skyddsbestämmelserna anger ska den interiöra takkonstruktionen bevaras synlig samt yttermurar och produktionsteknisk utrustning i huvudsak bevaras. I det fortsatta planarbetet bör det tydligare redovisas och säkras att skyddsbestämmelserna följs.

Beträffande hus 10 är den slutna karaktären och den kraftiga stensockeln viktiga karaktärsdrag, vilket även poängteras i skyddsbestämmelserna. Länsstyrelsen förordar en större återhållsamhet med öppningar i sockeln.

Den tekniska utrustningen i form av olika slags ledningar och gasregulatorer ska hanteras på ett sätt så de bidrar till förståelsen av platsen och hur produktionen har gått till. Detsamma gäller den produktionstekniska utrustningen som ska bevaras i hus 7. Det är viktigt att den utrustning som tydligast förmedlar kunskap om hur produktionen har gått till bevaras (ingen procentsats). Den bedömningen bör göras av industriantikvarisk expertis innan beslut om utrivning fattas.

Det ska tydligare redovisas hur skyddsföreskrifterna ska uppfyllas och att illustrationsmaterialet följer det som sägs där.

Tillkommande bebyggelse

Länsstyrelsen är tveksam till att den f.d. marketenteribyggnaden föreslås rivas och ersättas av en ny, större skolbyggnad men anser att mot bakgrund av de värderingar och utredningar som gjorts samt att en större personalmatsal finns på området att en rivning kan accepteras under förutsättning att den yngre matsalsbyggnaden bevaras och förses med skyddsbestämmelser.

De nya skolbyggnaderna kommer att påverka de befintliga byggnaderna och det är angeläget att de inte kommer att dominera i området t.ex. i blickfången från stråken från Hjorthagen eller från Gasverksvägen. Byggnadernas utformning, volymer och maxhöjder måste anpassas till områdets karaktär och styras genom planbestämmelserna. Länsstyrelsen efterlyser också en nattbild som visar hur de det belysta perforerade tegelskalet ter sig i mörker.

Länsstyrelsen är tveksam till rivningen av Marketenteriet men finner inte att rivningen och byggnation i sin helhet bör leda till att riksintresset påtagligt skadas. Länsstyrelsen önskar delta i uppföljning av hur synpunkterna ovan följs upp inför antagandet, med anledning av byggnadsminnesfrågan.

Markföroreningar

Länsstyrelsen bedömer att det utifrån redogörelsen i framtiden finns en risk att hälsan kan påverkas negativt för boende och övriga i området. Detaljplanen behöver kompletteras avseende redovisningen av hanteringen av föroreningar i mark och i byggnader samt vilka åtgärdsåtgärder som gäller inom planområdet. Planen har brister avseende redovisning av ett ställningstagande i frågan om att långsiktigt säkerställa att informationen om riskerna uppmärksammas och bevaras för framtiden samt att frågan om ansvar för kontrollen utreds, både vad gäller risken för exponering för gaser i byggnader samt risker förknippade med en eventuell återkontaminering av mark- och grundvatten från de f.d. lagren av nafta (råbensin).

Risker

Naftalagret

Naftalagret kommer att vara igenpluggat med betong. Denna åtgärd minskar dock möjligheterna till att komma åt anläggningen för att sanera i framtiden. Därför bör igenpluggning inte ske förrän avveckling och sanering kunnat konstateras. Naftalagret bör inte utgöra ett hinder under beskrivna förutsättningar med avveckling, sanering och igenpluggning av anläggningen. Hur detta utvecklas behöver följas upp och redovisas i granskningsskedet.

Trafikförvaltningen (SLL)

Det är viktigt att kollektivtrafiken fungerar även under byggskedet. Det behöver säkerställas att de praktiska förutsättningarna finns för att flytta Spårvägmuseets tunga museifordon till området.

Förvaltningen ställer frågan om hur angöringstrafiken till byggnaderna vid Bobergsgatan tar sig ut från fastigheterna och om den trafiken kommer att påverka framkomligheten för bussarna. Förvaltningen vill delta i planeringsarbetet för hållplatsernas placering och utformning. För evenemangstrafik bör av- och påstigningszon studeras i det fortsatta arbetet.

Vid den förskola som planeras ska åtgärder vidtas så att nyetableringsriktvärdena avseende ekvivalentnivåer för trafikbuller innehålls på hela skolgården/lekplatsen.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

I detaljplanearbetet för den östra delen av Gasverket kommer frågan rörande Spårvägmuseets inlastning att detaljstuderas. Synpunkter rörande byggskede och detaljplanering av hållplatslägen vidareförmedlas till exploateringskontoret och trafikkontoret.

Storstockholms Brandförsvär

Storstockholms brandförsvär (SSBF) har tidigare yttrat sig i detta ärende i samband med underlag för behovsbedömning. SSBF har inget ytterligare att tillägga.

Trafikverket

Trafikverket har inget att erinra.

Naturvårdsverket

Naturvårdsverket avstår från att lämna synpunkter.

Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar

Lantmäterimyndigheten

Lantmäterimyndigheten framför att efter en justering i plankartan är inte fastighetsregleringen som berörde Hjorthagen 1:16 längre aktuell samt att det på plankartan bör stå under planbestämmelser vilket ändamål ”g” har. Har i övrigt inga synpunkter.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

På plankartan ska kontoret specificera vad gemensamhetsanläggningen avser och uppdatera planbeskrivningen avseende Hjorthagen 1:16. Kontoret noterar i övrigt synpunkterna.

Östermalm stadsdelsnämnd, 2014-06-12 § 9

Östermalm stadsdelsnämnd besvarar samrådsremissen med stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande. Reservation från (S) och (Mp) till förmån för eget förslag. Av stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande framkommer följande.

Park och aktivitetsytor

Stadsdelsförvaltningen anser att planförslaget ger förutsättningar för en spännande utveckling av gasverksområdets västra del. Det är positivt att detaljplanen föreslår en upprustning av Klockparken till en finpark med historisk prägel. Det finns dock anledning se över plangränserna mellan fastigheterna och parkmarken. Markytorna närmast fastigheternas fasader bör vara kvartermark så att yttre underhåll av fasaden kan utföras inom fastigheten.

För angöring av transporter till klockorna förordar förvaltningen den underjordiska lösningen för att värna de kulturhistoriska värdena i byggnader och park. I parken bevaras ett luftledningsstråk mellan Gasklocka 1 och 2 som förvaltningen saknar kunskap och kompetens att sköta och förutsätter därför att förvaltningsansvaret är trafikkontorets eller kulturförvaltningens.

Skola, förskola och barnperspektiv

Förvaltningen planerar för ett förskoletal mellan 0,20 till 0,25 förskoleplats per lägenhet för hela utvecklingsområdet och bevakar utvecklingen och reviderar planeringen utifrån det verkliga utfallet. Hyresnivån för de förskolor som hittills öppnat i Norra Djurgårdsstaden är hög. Det ger litet ekonomiskt utrymme för verksamheten vilket också leder till att det är svårt att få privata förskoleutförare till området vilket är oroande.

Förvaltningen saknar en analys av skolgården ur ett barnperspektiv och känner en oro för att skolgården inte är tillräckligt stor. Det är viktigt att planförslaget och byggprocessen analyseras och justeras utifrån förslagen i barnkonsekvensanalysen. Förvaltningen efterlyser gemensamma riktlinjer för staden som stöd i planeringen. Det är viktigt att det i tidigt skede utreds om tillfälliga lekplatser behövs under utbyggnadsperioden för att säkra barnens tillgång till en god utemiljö.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Intentionen hittills har varit att luftledningsstråket ska få en funktion så att trafikkontoret kan förvalta det. Frågan ska diskuteras vidare i det fortsatta arbetet.

Diskussion och bedömning av behov av tillfälliga lekplatser hör inte hemma i denna detaljplan, då den del av planområdet som idag utgörs av idrottsplatser redan idag lämpar sig väl för barns utelek och delen av planområdet som ligger inom Gasverket är idag olämpligt för sådana ändamål på grund av förorenningar. Frågan vidareförmedlas dock till forum för övergripande planering för Hjorthagen.

Fastighetskontoret

Fastighetskontoret ser mycket positivt på utvecklingen av det gamla industriområdet. Fastighetsnämnden föreslås bli ägare av Gasklocka 2 och är sedan tidigare ägare av Hjorthagens IP.

För upprustningen av Gasklocka 2 till en internationell gästspelsscen har ett planeringsarbete startat. En diskussion pågår om behovet av undertak eller inte. Detta av akustiska skäl. Det är viktigt att åstadkomma en bra akustik som är anpassad för den verksamhet som ska bedrivas. Detaljplanen bör inte medföra en låsning till ett visst utförande, som kanske i framtiden visar sig mindre bra.

Inlastningen till Gasklocka 2 är en besvärlig fråga att lösa om backande fordon ska undvikas. En mycket kostsam lösning är en underjordisk inlastning via Gasklocka 1. Av kostnadsskäl godtas därför en lösning med backande lastfordon till en stor lastport från Gasverkssvägen. En bro måste då utföras närmast gasklockan. Det är viktigt att åstadkomma en lösning som uppfyller de krav som kan ställas på personsäkerhet och funktionalitet.

Omläggningen av Gasverkssvägen innebär förutom att ge plats för en ny idrottshall och en tillbyggd förskola, också en mer trafiksäker sträckning.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljö- och hälsoskyddsnämnden lämnar yttrande från miljöförvaltningen enligt delegation då planförslaget överensstämmer med programmet för planering av området Hjorthagen-Värtahamnen-Loudden som behandlades på miljö- och hälsoskyddsnämndens sammanträde 2002-11-19.

Beslut

Miljö- och hälsoskyddsnämnden föreslår att följande beaktas i fortsatt planarbete:

1. Hur utomhusytor som angränsar till skolgården kan tillgängliggöras för skoleleverna.
2. Barnens synpunkter på utomhusmiljön som har kommit fram genom barnkonsekvensanalysen tillvaratas i det fortsatta planarbetet.
3. I planbeskrivningen tydligare redovisa vilken grönkompensation som kommer att ske för intrånget i spridningszonen.
4. Säkerställa att fler cykelparkeringsplatser anläggs vid idrottsplatsen samt vid Gasklocka 2.
5. För att skapa en bra ljudmiljö ur bullersynpunkt och för att innehålla bullerriktnivåerna om 55 dBA ekvivalent nivå bör enligt MHN bulleråtgärderna enligt förslag B i bullerutredningen genomföras.

Skolgård - barnperspektiv

Skolgårdens yta på drygt 3,5 kvm/elev är liten och berörs inte nämnvärt i barnkonsekvensanalysen. Den lilla gårdsytan kan ha stora negativa effekter på barnens utomhusvistelse. Eleverna måste få tillgång till större utomhusytor och det är därför av största vikt att aktivitetstorget, idrottshallens tak samt idrottsplanerna är tillgängliga som friyta för barnen under skoltid. Om passagen till idrottsytorna inte blir trafiksäker finns risken att eleverna blir hänvisade till den egna skolgården samt aktivitetstorget. Barnen ska också kunna ta sig säkert

över Bobergsgatan på sin väg mot målpunkter som skola, idrottsytor och tunnelbana. Det finns bra synpunkter och analyser i barnkonsekvensanalysen på hur barnen vill att deras utomhusmiljö ska utformas. De efterfrågar mer naturlika ytor och fler träd. I planhandlingarna bör det framgå hur staden tar med sig dessa synpunkter i det fortsatta planarbetet.

Naturmark och rekreation

Vid planens genomförande kommer det att ske intrång i naturmark. Enligt genomförandebeskrivningen kommer grönkompensation att ske genom anläggande av Klockparken samt genom att byggherrarna åtar sig att tillämpa grönytefaktor. Att tillämpa grönytefaktor är inte någon grönkompensation då grönytefaktor är ett miljö- och hållbarhetskrav som ställs i handlingsprogrammet för området och Klockparken finns redan på platsen idag.

Nämnden förespråkar istället att intrånget i spridningszonen kompenseras genom att gröna korridorer skapas av sammanhängande växtlighet. Död ved bör lämnas kvar inom området. Kompensation bör också ske genom att stärka delar av spridningsvägen som angränsar till planområdet. Ekområdena i nära anslutning till Hjorthagens IP är i behov av skötsel inom 10 år och kan därför vara lämpliga områden för kompensationsåtgärder.

Grönytefaktor 0,6 ska enligt planhandlingarna uppnås för skola, förskola och idrott. Inom staden pågår ett arbete med att ta fram en grönytefaktor för den allmänna platsmarken i Norra Djurgårdstaden. Denna grönytefaktor ska införas i arbetet med den allmänna platsmarken i gasverksområdet och det bör därför beskrivas i planhandlingarna hur detta ska genomföras.

Cykelparkeringar

Möjligheten att placera ut cykelparkeringsplatser vid idrottshallen samt fler än 400 platser vid Gasklocka 2 måste utredas vidare för att uppfylla kraven i handlingsprogrammet. Cykelparkeringsnormen för skolelever gäller enligt planhandlingarna bara för barn som är 12 år och uppåt. Även mindre barn cyklar till skolan och förskolan, ofta i sällskap med en vuxen. Cykelparkeringsnormen för skola och förskola bör därför ses över och cykelvägen ska kännas trygg.

Trafikbuller

Skol- och förskolegårdarna kommer att utsättas för höga bullernivåer. Bulleråtgärder enligt förslag B i bullerutredningen bör genomföras vilket innebär buller-ämpande åtgärder i form av mur om 1,2 m vid skolgården samt stödmur om 0,8 m + glas 0,7 m vid förskolegården.

Energi

Möjligheten att använda takytorna på nya och befintliga byggnader i gasverksområdet för produktion av solenergi bör möjliggöras genom planen.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

I Norra Djurgårdstaden jobbar kontoret med grönytefaktor även för allmän platsmark. Grönytefaktor räknas på hela utbyggnadsområdet och kontoret bedömer att faktorn uppnås med hjälp av Klockparken och övriga områden utanför Gasverket. Kontoret bedömer att bibehållande av den kulturhistoriska miljön, med tydliga kontraster mellan de hårdgjorda ytorna och den

grönskande parken, är skäl att låta Gasverket endast bidra med begränsad grönska för att karaktären ska kunna leva vidare.

Cykelparkeringsnormen har diskuterats med trafikkontoret och reviderats en gång tidigare eftersom det ansågs orimligt att räkna på samma andel barn som cyklar under 12 år som över 12 år. Istället sattes en högre norm för de elever som är över 12 år vilken bedömts ta höjd för de under 12 år som cyklar med vuxens sällskap.

Detaljplanen omöjliggör inte att använda takytorna för solceller eller solpaneler. På del av idrottshallens tak (förrådsdelen) förläggs så stor yta med solceller att kravet i handlingsprogrammet för all nyproduktion (även skola och förskola) inom detaljplanen uppnås. Kontoret tycker det är positivt att byggherrarna samverkar i frågan och bedömer att placeringen är den mest lämpliga med tanke på områdets höga kulturhistoriska värden. För de befintliga byggnaderna bedömer kontoret inte att det är lämpligt att placera synliga installationer för solenergi eller solvärme på taken eftersom takens söderlägen är väl exponerade längs hela siktstråket i dalgången. Dock, om nya produkter tas fram, som inte syns eller reflekterar ljus bedömer kontoret det som möjligt och lämnar lämplighetsprövningen till bygglovavdelningen.

Trafikkontoret

Cykelparkeringar

För besökare till scenen, krävs sannolikt kompletterande cykelparkering i anslutning till Bobergsgatan respektive Gasverksvägen i Klockparken. Det faktiska behovet av cykelparkering i anslutning till verksamheter är svårt att bedöma i förväg, varför ytor bör skapas för framtida komplettering. Även Spårvägmuseet och Idrottshallen uppmanas i det fortsatta planarbetet att hitta lägen för cykelparkering i anslutning till sina entréer. Cykelparkeringar bör placeras i nära anslutning till målpunkter och ge möjlighet till ramlås. Kontoret ser positivt på möjligheten att samnyttja cykelparkering för verksamheter som är lokaliserade nära varandra och har besökare vid olika tidpunkter.

Buller

Gasverksvägen beräknas i framtiden få lägre trafikflöde än i dagsläget. Bullerskyddande åtgärder krävs ändå, för att säkerställa god vistelsemiljö på de skolgårdar, som gränsar till vägen.

Parkeringsplatser för bilar

Inga nya parkeringar föreslås inom planområdet. Trafikkontoret förutsätter att respektive verksamhet löser sitt eget bilparkeringsbehov långsiktigt. Den gemensamma parkeringsanläggning som planeras i anslutning till planområdet, är ännu inte beslutad och dess genomförande ej garanterad. I det fortsatta planarbetet bör frågan om bilparkering för tillkommande verksamheter hanteras.

Avfallshantering – tunga transporter

I kvarter med enbart verksamheter rekommenderar trafikkontoret gemensamma lösningar för avfallshantering med samordnade miljörum med god angöring, för att minska påverkan av tunga transporter i området. Samtidigt är det viktigt att avfallshanteringen fungerar väl för brukaren. Skola och förskola bör ha miljörum i direkt anslutning till sin verksamhet. För Gasklocka 5 kan en ge-

mensam avfallslösning med en närliggande fastighet vara ett sätt att ordna god avfallshantering utan allt för långa angöringsvägar för sopbilen.

Leveranser inom Gasverkets torgmiljöer ska minimeras till förmån för vistelsekvaliteter. Gasverksområdet bör utformas med utgångspunkt från områdets trafikhierarki, där gående prioriteras. Där gående och särskilt barn vistas, som i Gasverkets torgmiljöer, kan backande tunga fordon, aldrig tillåtas.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Inom Gasverket finns mycket begränsade möjligheter att rymma fordonsparkering. Kontoret deltar i diskussioner kring skapandet av en större parkeringsanläggning i Ropsten som skulle kunna husera parkeringsplatser för verksamheterna inom detaljplanen. Inom detaljplanen ska kontoret studera hur verksamhetsutövarna kan bidra till att besökare i så stor utsträckning möjligt går, cyklar eller reser med kollektivtrafik. Se även nedan under Stockholms Stads parkerings AB.

Kontoret ser positivt på samordnad avfallshantering, detta ska studeras vidare. Avfallshanteringen för gasklocka 5 (som idag har längre avstånd än riktlinjerna medger mellan upphämningsplats och entré) ska särskilt studeras.

Backande fordon förutsätts i planförslaget för att tömma skolans fettavskiljare, detta ska studeras vidare.

Exploateringskontoret

Detaljplanen är av central betydelse för hela stadsutvecklingen i Hjorthagen. Många kreativa idéer och en stark vilja att lösa problemen givit ett mycket bra förslag. Exploateringskontoret har deltagit vid framtagandet av detaljplanen och har endast några kommentarer.

Alternativa inlastningslösningar för Gasklocka 2 behöver studeras. Studier behövs för hur Klockparken ska få en omfattning som gör att besökare kan röra sig runt klockorna och till scenen på ett enkelt sätt.

Placering av idrottshallen medför omdragning av Gasverksvägen som även behöver byggas om och breddas öster om planområdet. Det är mest rationellt att genomföra hela ombyggnaden fram till Rådjurstigen samtidigt. Därför bör planområdet utvidgas med denna gatumark österut.

Gasverkets yttre gräns har alltid markerats av Bobergs staket. Med den nya dragningen av Gasverksvägen blir gränsen för det gamla industriområdet inte lika tydlig. Gränsen bör även fortsättningsvis kunna läsas i landskapet, genom att Bobergs staket placeras på vissa sträckor.

Det f.d. Marketenteriet (hus 28) föreslås ge plats för skolan. Byggnaden är också ett hinder för omläggningen av Gasverksvägen. För tidig skolstart behöver vägen byggas om under tiden för eventuell överprövning av planen. En rivning av byggnaden kan då bli nödvändig innan detaljplanen vinner laga kraft.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Kontoret ska studera vidare var Bobergs staket lämpligen placeras och hur staketet kan hjälpa till att avläsa vad som varit det ursprungliga gasverksområdet.

Planavdelningen anser att det är viktigt att inte föregå planprocessen med rivning av hus 28. Om det på grund av genomförandenaspekter visar sig orimligt att följa den processen får beslut om eventuell rivning fattas enligt upprättad praxis mellan exploateringskontoret, stadsmuseet och stadsbyggnadskontorets bygglovavdelning.

Utbildningsförvaltningen

Utbildningsförvaltningen framhåller att cykeln blir ett betydande transportmedel för barn på väg till och från skolan. Det är av vikt att planera för friliggande cykelvägar med ordentligt avstånd från trafikerade gator. Barn kommer även att skjutas till skolan i bil. Flera avlämningsplatser är att föredra framför en för att undvika trafikstockning, vilket kan öka riskfaktorn för passerande barn. En fråga som behöver lösas är hur barn boende norr om den planerade Bobergsgatan ska ta sig säkert över en tämligen trafikerad sträcka för att komma till sin skola på södra sidan gatan.

Idrottsförvaltningen

Idrottsförvaltningen har inte något att erinra mot föreliggande planförslag.

Kulturnämnden, beslut 2014-08-26

Reservation (S), (MP) och (V).

Kulturnämnden beslöt att godkänna kulturförvaltningens svar på remissen och att därutöver anföra:

Vi anser att det är viktigt att väga in de kulturhistoriska bedömningarna då en stad utvecklas så snabbt som Stockholm. Kulturnämndens uppgift är att ta ställning till detaljplaner utifrån ett kulturhistoriskt perspektiv och utifrån gällande lagstiftning i plan- och bygglagen och miljöbalken. Vi tar i kulturnämnden i och med detta beslut inte ställning till detaljplanen som helhet, utan skickar med kulturförvaltningens synpunkter till en senare, sammanvägd bedömning, i stadsbyggnadsnämnden och kommunfullmäktige.

Kulturförvaltningen (stadsmuseet)

Kulturförvaltningen avstyrker planförslaget liksom ny markbeläggning och rivning norr om Gasverksvägen eftersom det skulle minska de kulturhistoriska värdena, påverka gasverksområdets genuina karaktär negativt och förändra och försvaga upplevelsen av gasverkets centrala delar samt i hög grad begränsa tillgängligheten för allmänheten. Det är olyckligt att gasverksområdet splittras upp i olika detaljplaner.

Nya byggnader

Norr om Gasverksvägen föreslås omfattande nybyggnader med främmande markbehandling som kommer att minska de kulturhistoriska värdena betydligt. Förvaltningen avstyrker rivning av f.d. Marketenteriet och ny skolbyggnad. En

byggnadstyp försvinner från området. Marketenteriet ersätts av en skolbyggnad som med sin höjd kommer att skärma av gasverksområdet från Gasverksvägen vilket ger en negativ påverkan samt minskar områdets historiska läsbarhet. I anslutning till skolbyggnaden tillkommer en byggnad vars tak kommer i nivå med Gasverksvägen. Taket arrangeras som skolgård. Bredvid tillkommer en byggnad som är betydligt högre än sin befintliga granne och har med sin i förslaget ljusa fasadkulör en synnerligen stor negativ inverkan på områdets karaktär. Områdets industrihistoriska karaktär går förlorad. Nybyggnader, trapparrangemang och skolgård gör ett stort intrång i området och skärmar av den centrala platsen från upplevelsen av gasklockorna. Sammantaget innebär dessa förändringar betydande kulturhistoriska förluster varför förvaltningen avstyrker planen i dessa delar och anser att en omarbetning krävs. Ny placering och utformning av skolbyggnaderna bör studeras längre österut i gasverksområdet där nybyggnadsrätter planeras.

Befintliga byggnader

Utformningen av Gasklocka 5 bör fortsatt diskuteras. Utformningen av inlastningen till Gasklocka 1, underjordiskt från Bobergsgatan, kräver en omsorgsfull gestaltning som inte medför ingrepp i gasklockan eller i den karaktäristiska jordvallen kring klockan. För Gasklocka 2 måste förändringarna ytterligare studeras för att ingreppen skall bli så varsamma som möjligt i exteriören och så att interiören kan behålla något av den befintliga storslagna rumsupplevelsen.

Skyddsbestämmelserna i planhandlingarna behöver bearbetas ytterligare för att på sikt säkerställa byggnadernas kulturhistoriska värden. Skyddsbestämmelser för marken bör utökas med en högre detaljeringsgrad och omfatta hela markområdet. Torgytan måste samordnas med markplaneringen i området som helhet och med arrangemang som förhåller sig till den befintliga miljön. Förslaget behöver bearbetas ytterligare för att ytan inte skall överlastas. För de byggnader som byggs om ser förvaltningen att det är viktigt att de mer subtila värden som ges av förslitningen och rester av tidigare verksamheter och patina som berättar om historien tas om hand för att bibehålla något av den förtätade atmosfär som kan upplevas i byggnaderna idag. Utformningen och bestämmelserna för Klockparken behöver studeras vidare.

Synpunkter på verksamheter i området

Det är positivt på att Gasverket ges en tydlig kulturinriktning och öppnas upp för stockholmare och besökare. Det handlar om den internationella gästspels-scenen, spårvägmuseet samt en blandad verksamhet med kulturinnehåll med bibliotek och kulturskola. Kulturförvaltningen deltar aktivt i den fortsatta planprocessen.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Kontoret delar inte bedömningen att planförslaget skulle begränsa tillgängligheten för allmänheten, tvärtom bedömer kontoret att detaljplanen innebär att området öppnas upp för allmänheten och att det tillgängliggörs med nya kopplingar och entréer.

Kontoret ser att det är ett enormt arbete som legat bakom samrådsförslaget, antalet frågor och aktörer som har hanterats är omfattande. Kontoret har bedömt den västra delen som mest prioriterad då den inrymmer stor del offentlig service vilket behöver komma på plats inom området. Att dela upp

Gasverket i flera detaljplaner har varit nödvändigt för att kunna hantera innehållet inom en rimlig tid.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet

Skönhetsrådet tillstyrker förslag till detaljplan med särskilda erinringar vad gäller skolans stora elevantal och den till ytan underdimensionerade skolgården samt behovet av ett särskilt gestaltungsprogram för Gasklocka 2.

Gasklocka 2

Vad gäller inlastning till Gasklocka 2 vill Skönhetsrådet förordna en underjordisk koppling via Gasklocka 1. Inlastning på bro mot lastkaj, är en högst tveksam lösning både av säkerhetsskäl och ur stadsbildssynpunkt. Gasklockan behöver en ny entré men rådet anser inte att den lösning med trappa och skärmtak som skisseras gör byggnaden rättvisa. Eftersom det fortfarande finns så många tveksamheter kring utformningen av de förändringar som krävs vill rådet se ett gestaltungsprogram för Gasklocka 2 där byggnadens kvaliteter lyfts fram och ledord formuleras för dem som sedan ska arbeta med att förädla byggnaden.

Skolan

En av skolans gavlar ligger alldeles för nära gasklockan. Byggnaden bör dras tillbaka och lämna respektavstånd till gasklockan som måste få rå över närområdet och Klockparken. Vidare bearbetning krävs liksom ett beslut om fasadmateriäl. Tegel eller cortenstål skulle fungera väl med den industrikaraktär som präglar området.

Rådet är kritiskt till att skolan blir så stor – 900 elever – med tanke på den lilla skolgården som planeras. Utomhusytan blir ca 3,65 kvadratmeter per barn. Rådet vill uppmana SISAB att planera in ytterligare en skola i närområdet så att elevantalet i den nu aktuella skolan kan minskas till en nivå som är rimlig i förhållande till skolgårdens yta.

Övrigt

Förskolans staket bör utformas som det Ferdinand Boberg gestaltade för gasverksområdet. Aktivitetstorget känns lite krystat som funktion/mötesplats. Ytan är inte särskilt stor. För ytorna mellan byggnaderna i hela gasverksområdet vore det redan nu önskvärt att det togs fram någon form av stadsmiljöprogram, där riktlinjer för gestaltningen av de gemensamma utomhusrummen lades fast. Rådet uttrycker en viss oro för att Gasklocka 1 ännu inte fått en ny funktion.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Se ställningstagande ovan till exploateringskontoret avseende staketet.

Staden har tagit fram ett program för hela Gasverkets utemiljöer. Kontoret ska sammanfattas detta i planbeskrivningen för att ge en övergripande bild av hur de yttre miljöerna är tänkta att användas och hänga ihop.

Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB)

SISAB anser att inlastningen till Gasklocka 2 är olämpligt placerad invid skolans gård samt mittemot förskolans gård. Buller från av- och pålastning

kommer att störa verksamheterna då inlastningen ligger helt öppen mot gårdarna.

Stadsbyggnadsnämndens råd för funktionshindersfrågor

Rådet anser att skyddsbestämmelser inte får utgöra ett hinder för att tillgängliggöra fastigheterna. Tidigare projekt visar att det finns tekniska lösningar som också tar hänsyn till det kulturhistoriska värdet.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Inom aktuell detaljplan har flera av de befintliga byggnaderna sina bjälklag i nivå med marken utanför vilket medför att god tillgänglighet uppnås mellan ute och inne. Väl invändigt löses tillgängligheten med nya hissar vilket skyddsbestämmelserna inte hindrar. För gasklocka 5 finns ingen ingång idag, en ny entré skapas med både trapphus och hiss från marknivån. På grund av en nivåskillnad som måste tas upp med ramp mellan Gasverksvägen och entrén överstigs dock riktlinjerna för avstånd mellan entré och gata, som i detta fall blir ca 37 m. Förutsatt att gasklocka 5 ska bevaras och användas ser kontoret tyvärr ingen annan lösning än att avsteg från riktlinjerna görs. För gasklocka 1 och 2 finns nivåskillnader mellan mark och befintlig entré. Kontoret ser att denna nivåskillnad lämpligen tas upp med hjälp av ramp. För gasklocka 2 ges möjlighet till utvändig ramp vilket dock saknas för gasklocka 1. Detta ska kontoret justera till granskningen.

Stockholms Stads parkerings AB

Möjligheten till att lösa parkering inom planområdet är begränsat och kommer att behöva lösas i kommande utvecklingsetapper inom Hjorthagen och mot Ropsten. Stockholm Parkering har sökt markanvisning för parkeringsanläggningar i kommande etapper. En förutsättning för detta är att samnyttjade parkeringsköp kommer till stånd mellan aktuella byggherrar inom detta planområde och kommande områden.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Stadsbyggnadskontoret ser positivt på att verksamheterna inom planområdet kan använda del av större gemensam parkeringsanläggning för bilburna besökare.

Övriga remissinstanser

Fortum Distribution AB

Fortum Distribution har ingen erinran vad gäller distributionsanläggningar för el.

AB Fortum Värme samägt med Stockholms stad

Fortum Värme, PoD/Distribution Entreprenad, anför att inom planområdet finns befintliga fjärrvärme- och fjärrkylaledningar. För att kunna planera nya ledningar och omläggning av ledningar samt säkra befintlig drift med så få driftstörningar som möjligt är det bra med tidig information och samrådsmöte. Åtgärder utförs av Fortum Värme och bekostas av byggherre enligt gällande

avtal. Det är viktigt att snarast teckna genomförandeavtal. Fortum Värme kan erbjuda fjärrvärme.

Stockholm Gas låter meddela att det finns gasledningar inom planområdet. Säkerhetsavstånd ska beaktas samt skyddsåtgärder enligt EGN 2011, samordning behövs.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Kontoret ska se över vad säkerhetsavstånd och skyddsåtgärder för gasledningar innebär för planområdet.

Djurgården-Lilla Värtans Miljöskyddsförening

Djurgården-Lilla Värtans Miljöskyddsförening (DLV) menar att i förslaget för Gasverket Västra skadas den viktiga spridningsvägen mellan västra och östra delen av den trädbevuxna Hjorthagsparken med ek och bredbandad ekbarkbock. De nya byggnaderna stoppar markspridning. Den trädridå, som finns ursprungligt i området försvinner helt. Gasverksvägens flytt tar bort hela grönytan där. Föreningen menar att spridningsvägen med träd och buskar mellan östra och västra Hjorthagsparken måste planeras in i en bred zon längs med den flyttade Gasverksvägens norra sida. Då detaljplanen för Hjorthagstornet hårdgör ytan väster om Gasverkets museum är det viktigt att ytan väster och nordväst vid museet och söder om skolan blir grön och inte får bebyggas.

Om Hjorthagstornet byggs kommer den nya parken runt Gasklocka 1 och 2 och även skolan läggas i skugga under en stor del av dagarna på året.

DLV föreslår att inlastningsväg till Gasklocka 2 sker under Gasklocka 1 och att nytt Nobelmuseum bör använda Gasklocka 1 och 2 istället för kajen vid Nybroiken.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Kontoret har tagit med förslaget till höghus (på platsen där gasklocka 4 står idag) i solstudierna som redovisades i samrådet.

Svensk Handel

Svensk Handel avger inget svar eftersom de f.n. saknar personella resurser med tillräcklig kännedom om den lokala marknaden. Anser också att ärendet saknar behov att bedöma handelsrelaterade frågor.

Sakägare enligt fastighetsförteckning

Nedanstående sakägare har lämnat in skrivelser som redovisats ovan:

- AB Fortum Värme samägt med Stockholms stad: Hjorthagen 1:2,1:3, 1:12
- Stockholms kommun Exploateringskontoret: Hjorthagen 1:1, 1:2, 1:3, 1:5, 1:12, 1:13, 1:14, Hornslandet 1, Björnlandet 1, Portvaktshuset 1, Sonfjället 1 och 2.
- Stockholms stads Fastighetskontoret: Hjorthagen 1:3, 1:5
- Fortum Distribution AB: Hjorthagen 1:5
- Stockholms kommun Idrottsförvaltningen: Hjorthagen 1:13
- Skolfastigheter i Stockholm AB: Elekiciteten 5

- Stockholms Läns Landsting Trafikförvaltningen: Nyttjanderätt tunnelbana

Övriga, ej sakägare

Yimby

Nätverket YIMBY ställer sig positiv till planen i stort, gasverksområdets byggnader ges nya funktioner och Gasverksvägen ges en genare sträckning, vilket ger ett tydligare och mer lättorienterat stråk genom området.

Yimby föreslår att skolbyggnaderna placeras direkt mot gatan, och att skolgården placeras bakom skolan. På så sätt ges skolgården och förskolans lekplats ett bättre skydd mot buller, samtidigt som gaturummet blir intressantare och tryggare. Skolbyggnaden kan då flyttas längre ifrån gasverksområdet.

Cykelbanorna längs Gasverksvägen bör vara enkelriktade och placeras mellan bilkörfält och trottoar på respektive sida av gatan för att skapa en tydligare och mer förutsägbart trafiksituation. Cykelbanorna ska vara tillräckligt breda för att möjliggöra cykling i bredd och omkörning, och med hjälp av nivåskillnad samt kantsten separerade från både körbana och trottoarer.

Gångvägarna som slingrar sig fram bör rätas upp och ges tydliga anslutningar till gatan. Gångator bör vara gångfartsgator, där trafik tillåts på de gåendes villkor. Gång- och cykelvägarna på vardera sidan om fotbollsplanerna borde tillåtas bli riktiga gator. Stråk som förbinder Hjorthagen med Norra Djurgårdstaden bör på sikt bebyggas då de lämpar sig för publika lokaler tack vare gångflödena till och från tunnelbanan.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Gångatorna är tänkta som gångfartsgator på de villkor som framförs. Gångvägen på östra sidan idrottsplanerna avslutas i en trappa intill idrottshallen varför den inte är möjlig att göra körbar. Möjligheten att göra en körbar förbindelse av gång- och cykelvägen på västra sidan idrottsplanerna har diskuterats. Kontoret ser stora fördelar i att låta idrottsområdet vara bilfritt och därigenom väldigt trafiksäkert och på så vis kunna utnyttja hela området mellan bergen för idrott.

Djurgårdens Hembygdsförening

Djurgårdens Hembygdsförening (DHF) avstyrker förslaget till detaljplan. Rivning av byggnader bör vara uteslutet. Bobergs gasklockor utgörs av en karaktäristisk industrimiljö, skapad av en av tidens främsta arkitekter. Området är omvittnat enastående i världen genom den obrutna serien av gasklockor samt omgivande byggnader knutna till Gasverket. (The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage, TICCIH). Den gamla marketenteri-byggnaden får inte rivas. I den antikvariska förundersökningen beskrivs den som "ett välbevarat arkitektur-, byggnads-, social- och samhällshistoriskt dokument". Även park- och luftrummen mellan byggnaderna hör till det som måste bevaras. Nya byggnader måste placeras så att ett respektavstånd till industrimiljön inklusive dess markmiljö och rumsbildningar upprätthålls. Läget i fonden av dalsänkan från Hjorthagen är medvetet och ändamålsenligt valt för industrimiljön. Nu vill staden bygga igen denna siktlinje med skolbyggnader som från markplanet i Hjorthagen kommer att skymma gasklocketomten och

hus 9. Att bygga ihop Hjorthagen och de nya bostadskvarteren innebär att viktiga perspektiv försvinner. Till områdets specifika egenheter hör den smala kurviga vägen ovanför klockorna med de vackra flera hundra meter långa staketen, även de ritade av Boberg. Att ändra vägsträckningen nedanför idrottsparken är att förflacka den värdefulla dramatiken i landskapets och vägens kupering skulle förminska.

Samfundet S:t Erik

Samfundet S:t Erik finner att planförslaget sammantaget innebär påtaglig skada på riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården, värdekärnan Gasverket. Planeförslaget bör avstyrkas och därefter omarbetas på ett sätt som anstår ett kulturhistoriskt ytterst värdefullt område, ett arkitektur- och industrihistoriskt område av världsklass.

Bedömningen att området är av världsklass har bekräftats av The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage (TICCIH), som är rådgivare åt ICOMOS och UNESCO. Kommittén har i skrivelse till finansborgarrådet Sten Nordin 2014-03-11 karakteriserat Gasverket som ett av de mest imponerande bevarade gasverksområdena i Europa och med betydelse på världsplanet.

Gasverksområdet bör således behandlas med största möjliga respekt och endast utnyttjas för verksamheter anpassade till de värdefulla byggnaderna och med behållande av områdets struktur och topografi. Nybyggnader bör endast accepteras om de inte inkräktar på den befintliga bebyggelsemiljön. Även den ursprungliga parkmiljön måste respekteras. – Ett stort antal träd måste avverkas om planförslaget skulle förverkligas.

Att använda Gasklocka 2 som gästscen och att till Regenerationshuset flytta Spårvägmuseet är föredömliga exempel på återanvändning, men måste delvis göras med större förståelse för husens värden. Inlastningen till Gasklocka 2 bör genomföras med det dyrare alternativet med underjordisk förbindelse till Gasklocka 1 och dess inlastning. Den skisserade trappan och det långsträckta skärmtaket är exempel på onödiga och för Bobergs arkitektur främmande tillägg som inte bör genomföras. De planerade entrédörrarna vid sidan om den befintliga är inte redovisade.

Den gamla marketenteribyggnaden bör inte rivas. Den är ett välbevarat arkitektur-, byggnads-, social- och samhällshistoriskt dokument enligt den antikvariska förundersökningen. Flera äldre förrådsbyggnader i närheten redan är rivna.

Den planerade stora skolan bör inte komma till stånd. De två föreslagna skolbyggnaderna är alltför dominerande till Gasklocka 2. De skulle dessutom försvåra läsbarheten av den historiska miljön. Den föreslagna fasadutformningen innebär därutöver att de under kvällstid skulle framträda som ”glitterande stora lyktor”, något som mer verkar höra hemma på ett tivoli än i en kulturhistorisk bebyggelsemiljö av världsklass. Av samma anledning bör det intilliggande Aktivitetstorgets mark inte som föreslås målas ”i ett grafiskt och färgstarkt mönster”.

Terrängen vid skolan skulle omskapas på ett oacceptabelt sätt, främst p.g.a. förbindelsebyggnaden med matsal, hus G, som skulle byggas i souterräng med skolgård på taket.

För hus 10 planeras förändringar i form av utökning av portar och fönster vilket inte bör tillåtas.

Förrådshuset, hus 11, bör inte byggas till och planerad terrass och skärmtak bör utgå. Huset är lätt att återanvända, exempelvis som museum som det en gång varit, eller förskola, liksom det gamla marketenteriet – båda förskolebyggnaderna skulle då få utmärkta lektyr.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

För att med dagens ekonomiska förutsättningar skapa en fungerande förskoleverksamhet måste minst fyra avdelningar komma till stånd. Detta rymms inte inom den befintliga byggnaden (hus 11) varför en tillbyggnad krävs. Kontoret bedömer att den planerade tillbyggnaden har ett kvalitativt utförande och möter den befintliga byggnaden med respekt.

Djurgårdens IF Fäktförening, genom Angelika Gyllenhoff

Djurgårdens IF Fäktförening ser liksom staden möjligheter att fylla området med nya verksamheter som till exempel ett fäktcentrum. Föreningen önskar återföra Sverige till världstoppen i värjefäkting. De avgörande faktorerna för att skapa ett framgångsrikt fäktcentrum är goda kommunikationer och tillräcklig yta. För en modern fäktsal behövs en yta om ca 600-1000 kvadratmeter, inklusive biutrymmen. En takhöjd om ca tre meter behövs, men dagsljus är av underordnad betydelse. Flera av de byggnader som finns i Gasverksområdet har potential att möta föreningens och stockholmsfäktingens behov. Föreningen ser fram emot en dialog om möjligheterna i området.

Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande

Samrådssvaren visar att den största intressekonflikten rör planförslagens hantering av kulturmiljövärden. I inledande skede i arbetet med Gasverket har kontoret utgått från analyser och inventeringar av de befintliga värdena parallellt som områdets vision har arbetats fram. För att uppnå visionen *Från stängd industri till levande stad* är det av största vikt att fylla Gasverket med nya verksamheter som bidrar till att människor rör sig i området och befolkar det. Några verksamheter som starkt bidrar till detta är skola, idrottshall och scen. För att kunna bedriva dessa verksamheter måste ändamålsenliga lokaler skapas och vissa krav uppfyllas. Kontoret har jobbat aktivt med avvägningar mellan ett bevarande av de kulturhistoriska värdena och att tillskapa funktionsanpassade lokaler och ytor för nya verksamheter som kan fylla Gasverket med nytt liv. Kontoret anser att planförslaget innebär en väl avvägd kompromiss mellan de olika intressena. Som kontoret redogör för i planbeskrivningen får planförslaget både positiva och negativa konsekvenser ur olika aspekter och även angående kulturmiljövärden. För att minska planförslagens negativa konsekvenser på kulturmiljövärdena ska en rad frågor studeras vidare (se nedan), de största frågorna rör skola och scen. Hur kan

skolans volymer omdisponeras och exteriörens gestaltning förändras för att ta mindre visuell fokus från de befintliga byggnaderna? Hur kan scenens gestaltning och trafiksäkerhet kring ytinlastningen förbättras och hur kan det interiöra rummet bjuda på större rumslig upplevelse?

Andra stora frågor att studera vidare är hur de ekologiska spridningssambanden kan förstärkas samt förtydliga redovisningen kring hur föroreningar hanteras liksom risk kopplat till naftalagret.

Frågor att studera vidare och föreslagna förändringar

Med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet kommer följande frågor att studeras vidare:

- **Planbestämmelser.** Se över skyddsbestämmelserna avseende beaktas/bevaras och den yttre miljön. Se över regleringen avseende utformningen av nya byggnader.
- **Gasklocka 2.** Interiören ska studeras vidare liksom ytinlastningen med avseende på trafiksäkert och gestaltning. Det ska också tydliggöras hur genomförandekonomin för en underjordisk inlastning ser ut, eftersom det är det enda argumentet mot en sådan lösning.
- **Hus 10.** Nya håltagningar ska ses över med syfte att minskas i antal.
- **Nya skolbyggnader.** Ses över med syfte att ta mindre visuellt fokus bland annat i stråket längs idrottsplatsen. Nattbild ska tas fram.
- **Barns gång- och cykelväg** till och från skola, förskola, idrottshall och idrottsplats samt mellan skola och idrottsplats ska studeras och belysas i särskilt PM.
- **Barnkonsekvensanalysen** uppdateras (BKAn) för att ytterligare belysa konsekvenser av skolgårdens yta i förhållande till elevantalet samt redogöra för hur slutsatser från BKAn tas vidare.
- **Buller.** Tydliggöra bullerkonsekvenser av olika scenarier och studera vidare hur bullerskyddsåtgärder utformas.
- **Ekologiska spridningssamband.** Hur ett sammanhängande grönt stråk längs med Gasverksvägen kan skapas, ska studeras.
- **Grönkompensation.** Förslag till grönkompensation ska tas fram och redovisas.
- **Bobergs staket.** Placering studeras.
- **Cykelparkeringar.** Placering studeras vidare med särskilt fokus i Klockparken och intill idrottshallen.
- **Mobility management.** Hur respektive verksamhet bidrar till att besökare kommer till fots, med cykel eller kollektivtrafik.
- **På- och avstigning för evenemangstrafik.** Var och hur den sker.
- **Samordnad avfallshantering.**
- **Backande fordon.** Hur sådana undviks för att tömma skolans fettavskiljare.
- **Föroreningar i mark.** Planhandlingarna ska kompletteras med beskrivning kring överenskommen praxis kring hantering av föroreningar.
- **Föroreningar i byggnader.** Hur föroreningar åtgärdas ska studeras vidare.
- **Naftalagren.** En mer omfattande riskanalys ska tas fram.
- **Förvaltning av luftledningsstråket.**
- **Gasledningars** säkerhetsavstånd och skyddsåtgärder.

Kontoret föreslår att förslaget ändras så att:

- **planområdet utökas** för att innefatta hela Gasverksvägen fram till Rådjursstigen för att möjliggöra en utbyggnad i en etapp.
- **illustrationer och planbestämmelser** helt följer varandra.
- **skyddsbestämmelserna för gasklocka 2** revideras för att möjliggöra ett nytt innertak.
- **skyddsbestämmelserna för gasklocka 1** revideras till att reglera att del av befintligt innertak ska vara synligt.
- **gemensamhetsanläggningens** syfte specificeras.
- **utvändig ramp** möjliggörs för entré till gasklocka 1.

Andra viktiga frågor

- **Hus 15, 16** (nya markententeriet) förses med skyddsbestämmelser i nästa detaljplan för Gasverket Östra
- **Avstämning med länsstyrelsen** ska ske avseende vidareutvecklingen av planförslaget

Stadsbyggnadskontoret bedömer att revideringarna innebär en lämplig avvägning mellan olika intressen och att de inkomna synpunkterna kan hanteras och vidarestuderas i det fortsatta arbetet.

Nina Åman
planchef

Malin Klåvus
projektledare stadsplanering